

УДК 111.85

Б 61

Тетяна БІЛАН

**КОНЦЕПТ “СВІТ ЛЮДИНИ”:
ДУХОВНО-МОРАЛЬНИЙ ТА ЕСТЕТИЧНИЙ АСПЕКТИ**

Рецензія наукового видання:

Залужна А.Є. Морально-естетичні засади
життєвого світу людини.

Монографія

А.Є. Залужна. – Рівне : НУВГП, 2012. – 238 с.

У сьогоденні маємо зміну світоглядної, культурної парадигми, системи цінностей, способу організації людської діяльності, а увагу науковців все більше привертає людина, її життєвий світ, що є сукупністю досвіду повсякденного життя, і включає сприйняття матеріальних, символічних основ людської діяльності. У монографії “Морально-естетичні засади життєвого світу людини” представлено основні положення здійсненої розвідки в галузі гуманістики філософського спрямування щодо висвітлення моральних та естетичних параметрів життєвого світу людини як ціннісно-смиислового універсуму культури в екзистенційних модусах “справжність-несправжність” людського існування. Актуальність дослідження не викликає сумніву. Проблема, що виноситься на обговорення, належить до основних тем сучасної філософської думки.

Доречно вибудована та ретельно розроблена структура наукового дослідження, що зберігає логічну послідовність висвітлення матеріалу як на рівні роботи загалом, так і в межах кожного розділу зокрема, що, на нашу думку, забезпечило охоплення достатньо широкого кола аспектів “нової онтології”. Високий науковий рівень монографії засвідчує ґрунтовний

аналіз проблеми осмислення моральних та естетичних засад людського буття, життєсвіту людини як ціннісно-смислового універсалу культури.

Феноменологічна визначеність життєвого світу відіграє важливу роль у розв'язанні проблеми соціальних орієнтацій особистості. У зв'язку з цим, слушною є думка автора монографії, що людина як носій духовної любові до ідеально-прекрасного, споглядаючи його, не може “жити жалюгідним життям”, позаяк таке чисте споглядання породжує не що інше, як чесноту істинну (С. 9).

Цікавим здобутком монографії є трактування інтенціональності, зокрема автор наголошує, що абстрактно-теоретичне потрактування інтенціональності, набуваючи онтологічної інтерпретації, проявляє себе як специфічний спосіб буття, що редукує теоретичне розуміння суб'єкта до “телеологічно-практичного” (С. 38).

Мова є одним із шляхів, котрим людина прямує до самої себе крізь призму свого відношення до “іншого” – це свідчить про внутрішню диференційованість світу людини. Слушними є слова Алли Залужної, що мовна репрезентація світу набуває статусу герменевтичного універсалу, у якому особливий акцент поставлено на парадигмальність естетичного досвіду та утвердження естетичного відношення до світу, де естетизація – не спосіб втручання у світ, а форма дорефлексивного установлення світу (С. 40).

Важливим, на нашу думку, є висновок дослідниці про те, що “не випадково підвищена увага до мовних вимірів світу людини локалізує значимість художньої літератури як місця, у якому мова, використовуючи своєрідну форму мислення образами, найбільшою мірою виражає і виявляє себе” (С. 42). Далі авторка стверджує, що феноменологічна філософія у її неklasичних побудовах значну роль відводить морально-етичному дискурсу, обумовлюючи тим самим онтологізацію не тільки естетики, а й моральної сфери (С. 42).

Проблема онтологічного статусу свідомості, як відомо, завжди є інтенційною, спрямованою на світ, на буття (“знаходиться у світі”), виявляє необхідність повернення до інтенційності, властивій свідомості, і є її самоідентифікацією.

Згідно з авторським баченням, “самоочевидне розуміння світу, що базується на досвіді, життєвих проектах, мовних практиках, поглядах, віруваннях, традиціях, безумовно значущих упевненостях, які даються людині безпосередньо позатеоретично-категорійним ставленням до світу, отримує у представників феноменологічного руху своєрідне витлумачення. Його можна резюмувати тезою “життєсвіт – це світ людини, мови і культури” (С. 53 – 54).

Проблема формування світоглядних орієнтацій – це проблема, яка не піддається чіткому аналізу, адже будь-яке знання стає елементом світогляду, якщо це знання орієнтоване на буття людини і бере участь у формуванні її життєвої позиції. Ціннісний компонент світогляду свідчить про те, що світогляд є не лише знанням, але й ставленням людини до світу, до інших, до самої себе. Дослідниця наголошує, що саме світогляд стає ядром та смисловим центром діяльнісного відношення людини до світу в його евристичній здатності подвоєння світу, коли практична діяльність витлумачується не у вузькому сенсі трудового акту, а як спосіб перетворювати світ відповідно до вищих ідеалів (С. 64). У світогляді відбувається оцінка людиною світу, власних можливостей та шансів, проектування бажаних ситуацій у житті, формування цілей та цінностей, усвідомлення своїх інтересів. У монографії читаємо, що світоглядно-антропологічні орієнтації вітчизняної філософської думки були центровані тією особливою реальністю, що спроможна трансформувати природну дійсність у світ людини, світ культури та життєвий світ (С. 64). Світогляд стає смисловим центром, що визначає діяльнісну реалізацію людини у світі, відкриває джерела вдосконалення способів діяльності та надання їм творчого характеру (С. 185). Світогляд і світовідношення є суттєвими формами орієнтації людини у світі. Світогляд не зводиться лише до теоретичного знання, оскільки визначає цілі, ідеали, смисли людського існування, де беруть участь сутнісні сили людини та різні форми свідомості (С. 196).

Останніми роками філософи й літературознавці ведуть активні дискусії щодо суті та основних категорій екзистенціалізму, способів його переходу з філософської сфери в літературну. Загальноприйнятим вважають його

трактування як “напрямую філософії ХХ ст., зосередженого на аналізі специфічно людського способу існування, тобто безпосереднього переживання людиною себе і своєї ситуації як “буття-у-світі”, що здійснюється конкретно і кінечно – “тут-і-тепер”.

Оновлення методологічної культури сучасного філософського дискурсу, пошук новітніх тенденцій розвитку історико-філософського знання пов’язані з осмисленням феномену, який є невід’ємним атрибутом та результатом будь-якого наукового дослідження й філософської рефлексії – феноменом тексту. У зв’язку з цим актуальною видається теза дослідниці про те, що проблема інтертекстуальності надзвичайно важлива для висвітлення особливостей морально-естетичного горизонту життєсвіту людини в його смислових, інтерсуб’єктивних та текстуральних вимірах (С. 84).

Висвітлюючи онтологічні підвалини нової етики й естетики в здійсненні істини буття, авторка слушно підкреслює, що їх варто розглядати крізь призму утвердження моральних та естетичних смислів подієвості людського існування у світі, що неминуче потребує причетності людини до істини-алетейї та її зв’язку з буттям (С. 126). Адже людська суб’єктивність є внутрішнім змістом суспільно-культурної особистості, оскільки визначає її діяльність і постає умовою розвитку соціальної об’єктивності.

Погоджуємося з дослідницею, що філософський аналіз культури у світоглядному аспекті дозволяє осмислити культуру як універсальну реальність людського буття, що визначає спектр практично-духовного осягнення світу та можливого світовідношення (С. 188), а людське світовідношення виробляє позитивну моральнісну орієнтацію і стає вагомою детермінантою дієвості моральнісних начал в людській буттєвості (С. 200). Авторка підводить нас до висновку, що філософська рефлексія скерована на осягнення естетичного не стільки заради знань, скільки з метою утвердження людського існування та тих моментів буття, в яких проявляється все життя людини в його суперечностях трагізму або комізму, падіння або піднесення, позаяк окремі стани, моменти людського існування можуть бути такими ж величними, як і саме життя (С. 213).

Монографія відтворює системний підхід до розгляду проблеми морально-естетичних засад життєвого світу людини. Детальне ознайомлення з монографією формує більш цілісне уявлення про морально-естетичні засади людського буття.

Монографія А. Залужної є ґрунтовним науковим дослідженням, що викладене на високому науково-методологічному рівні. Видання, без сумніву, має значну практичну цінність і буде цікавим для науковців, аспірантів та усіх, хто цікавиться сучасною гуманістикою філософського спрямування.